

گفت‌وگو با معاون آبخیزداری
سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور

آبخیزداری در عزلت

معاونت برنامه ریزی رئیس جمهور
برنامه‌های آبی را تلفیق و هدایت کند

امیر جلیلی نژاد | آبخیزداری راه‌حلی طبیعی و کم‌هزینه برای نجات منابع آب کشور است که صبر و زمان می‌طلبد، این راه حل با قدمت بیش از پنجاه سال، امروز آن قدر مغفول مانده که وقتی یک دریاچه یا سد خشک می‌شوند وزارت نیرو به جای تمرکز و تقویت آبخیزداری و آبخوانداری سراغ طرح‌های سازهای و مکانیکی انتقال آب می‌روند. عمق این غفلت را می‌توان در صحبت‌های پرویز گرشاسبی، معاون آبخیزداری سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری دید که صریحاً اعتراف می‌کند حرکت آبخیزداری لاک‌پشتی بوده است به نحوی که طی ۵۰ سال از حدود ۱۲۵ میلیون هکتار اراضی بحرانی در کشور، تنها یک پنجم آن را تحت پوشش قرار داده اند. ناکارآمدی طرح‌های آموزش مردمی، عدم تخصیص بودجه، فعالیت‌های بخشی وزارت خانه‌های نیرو و جهاد محورهای دیگری از گفت‌وگوی ما با معاون آبخیزداری سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری است، گرشاسبی معتقد است برای حل بحران آب باید ذی‌نفعان را در سود تولید و حفظ آب سهیم کرد، چیزی که تاکنون نادیده گرفته شده است، کشاورز و دامداری که با استفاده درست از عرصه‌های طبیعی، منجر به تولید و حفظ آب می‌شود، چه نفعی از این آب می‌برد؟ مشروح این گفت‌وگورا در ادامه بخوانید؛

با توجه به شرایط بحران آب به عنوان

متولی آبخیزداری و آبخوانداری وضعیت این دو موضوع را در کشور چگونه می‌بینید؟ آبخیزداری نوین یک موضوع جوان در کشور است، در حالی که مردم کشور آبخیزداری سنتی را از دیرباز به دلیل ویژگی‌های اقلیمی و توپوگرافی کشور انجام می‌دادند؛ البته ما از حدود ۵۰ سال قبل و سال ۱۳۳۸ آبخیزداری را در بحث احداث سد کرج و رسوب‌گیری مخزن آن داشته‌ایم. آبخیزداری از ابتدا تا دهه ۷۰ یعنی به مدت ۳۰ سال نگرش فرسایش خاک و کنترل رسوب برای سدها را داشت و ارتباطش با بحث آب غیر مستقیم بود.

از دهه ۷۰ تا الان، انقلاب خوبی برای آبخیزداری در کشور رخ داده و از حوزه سدها خارج شدیم و حوضه‌های آبخیز، سیل‌خیز، شهری و تامین آب برای اراضی فلات مرکزی و جنوب کشور را پوشش دادیم.

نتیجه ۵۰ سال عملکرد آبخیزداری در کشور حدود ۲۷ میلیون هکتار کار هست، البته ناگفته نماند حدود ۴۲ میلیون هکتار مطالعه تفصیلی

و اجرایی کردیم و در ۲۷ میلیون آن عملیات آبخیزداری انجام دادیم.

در این ده ساله اخیر هم وارد فاز ارزیابی اقدامات هم شدیم؛ اما نیاز کشور به آبخیزداری بسیار بیش‌تر از این مقدار است و ما حرکتمان، حرکت لاک‌پشتی است.

دلیل این حرکت لاک‌پشتی چیست؟

بر اساس طرح سیمای آبخیزها که یک کار مشترک بین سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری و پژوهشکده حفاظت خاک و آبخیزداری بود، حدود ۱۲۵ میلیون هکتار اراضی بحرانی در کشور را مشخص کردیم که نیاز به کنترل فرسایش دارند، حدود ۷۵ میلیون هکتار علاوه بر فرسایش خطر سیل هم داشتند. ما الان ۵۰ سال کار کردیم، یک پنجم این سطح را توانستیم پوشش بدهیم، گرچه جاهایی را انتخاب کردیم که بحران آن بیشتر است اما تحقق برنامه‌ای آبخیزداری به ویژه برنامه پنجم به دلیل مسائل مالی که در کشور پیش آمد، ممکن نشد.

از هشت میلیون هکتاری که در برنامه پنجم مصوب دولت بود، ما توانستیم یک و نیم میلیون هکتار را اجرا کنیم، در حالی که در سال چهارم برنامه هستیم و یک سال دیگر بیش‌تر نمانده است، نهایتاً امسال ۲ میلیون بشود؛ بنابر این ۶ میلیون به برنامه پنجم بدهکاریم.

مشکل دیگر در کشور ما که سبب شد این برنامه محقق نشود، این است که آبخیزداری ابتدا نگاهش حفاظت خاک و کنترل سیلاب بود، نه تولید آب. چیزی که آبخیزداری و بخش آب را به انحراف برده، بحث عدم جامع‌نگری است؛ مایک کشور خشک هستیم و رودخانه شریان حیاتی کشورمان است، برنامه‌ریزی برای مواجهه با رودخانه‌ها باید به صورت مدیریت جامع و آمایش حوضه‌ای باشد.

کارهای ما هم به نوعی تایید کننده وزارت نیرو است، ولی آیا کارهای وزارت نیرو درست است؟ قطعاً نه، نگاه جدید می‌گوید شما برای یک قسمت حوضه نمی‌توانید برنامه‌ریزی کنید، باید برای کل حوضه برنامه‌ریزی کرد؛ در این ده ساله اخیر و با این نگاه، مدل‌های الگویی خوبی را

نتیجه ۵۰ سال
عملکرد آبخیزداری
در کشور حدود
۲۷ میلیون هکتار
کار هست، البته
ناگفته نماند حدود
۴۲ میلیون هکتار
مطالعه تفصیلی
و اجرایی کردیم
اما نیاز کشور به
آبخیزداری بسیار
بیش‌تر از این
مقدار است و ما
حرکتمان حرکت
لاک‌پشتی است